

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Федулова Л.І.

У статті розкрито деякі методологічні засади щодо встановлення напрямів розвитку індустріальних парків у контексті реалізації інноваційного потенціалу регіонів України. . Визначено та обґрунтовано основні завдання організаційного спрямування в частині розбудови індустріального парку. Конкретизовано роль регіональної влади у залученні інноваційного потенціалу території до діяльності індустріальних парків.

Постановка проблеми. Головна особливість виробництва ХХІ сторіччя – гнучка спеціалізація, що виникла як альтернатива традиційному масовому виробництву, що започатковувалося на вертикальній інтеграції, використанні переважно машинного устаткування й правил роботи, що передбачають жорстку ієрархію й детальний поділ праці. В умовах насичення ринків стандартними товарами, споживачів приваблюють товари більш високої якості й вузької спеціалізації.

Щоб краще відповідати постійно мінливим вимогам ринків, компанії застосовують нові шляхи організації промислової діяльності, що передбачають розподіл (аутсорсинг) виробництва згідно диверсифікованим міжфірмовим зв'язкам з постачальниками, субпідрядниками й кінцевими споживачами. Подібні технології організації співробітництва спочатку широко використовувалися малими й середніми компаніями, які активно підтримувалися місцевим співтовариством, у тому числі й владою, що дозволяло фірмам виробляти широкий спектр продукції. Такий підхід ґрунтується на створенні індустріальних парків (ІП), що формуються на певних територіях із числа підприємств і компаній, які здатні виконувати різні функції, будучи об'єднаними єдиними технологічними процесами, результатом яких є кінцевий конкурентоспроможний продукт, створений зусиллями всіх учасників процесу – від науки й підготовки кадрів до технологів,

транспортників, дилерів, юристів, фінансистів та інших необхідних партнерів у справі.

Аналіз досягнень і публікацій по темі дослідження. Наукових досліджень щодо методологічних засад створення та функціонування індустріальних парків в українській науковій літературі майже не помічено. Прийнятий Закон України «Про індустріальні парки» (від 21.06.2012 р.) широко обговорюється фахівцями, журналістами [1-2], проте не акцентується увага на їхній ролі в реалізації інноваційного потенціалу, особливо в промисловості на регіональному рівні.

Мета статті – розкрити методологічні засади щодо визначення напрямів розвитку індустріальних парків у контексті реалізації інноваційного потенціалу регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток країни вимагає створення конкурентоспроможних умов та відповідної інфраструктури для задоволення потреб населення в якісних споживчих товарах та підприємств в сучасних високоефективних засобах виробництва. Задовольнити ці потреби можливо при існуванні інноваційної економіки, в якій технологічний рівень виробництва відповідає сучасним критеріям наукомісткості, а інноваційність є головним параметром оцінки функціонування всією господарюючої системи. Зазначене й буде характеризувати стан, можливості та перспективи розвитку внутрішнього ринку. Тобто, поряд із застосуванням державою інструментів загальноекономічної, грошово-кредитної, податкової, конкурентної та ін. політики обов'язково повинні працювати важелі впливу держави через адекватну вимогам часу інноваційну політику.

На жаль, здійсненні дослідження показують, що інноваційність розвитку економіки України, у тому числі й у розрізі регіонів, залишається досить низькою, порівняно з провідними країнами світу. Так, згідно розрахунків рейтингової оцінки рівня інноваційного потенціалу у 2011 році, регіони можна згрупувати за наступними значеннями встановленого рейтингу (табл. 1). Як бачимо, високий рейтинг мають лише м. Київ та Харківська обл. Переважна більшість регіонів мають низький та дуже низький рівень інноваційного потенціалу.

Групування регіонів за рівнем інноваційного потенціалу у 2011 р.

Значення рейтингу, R_j	Рівень інноваційного потенціалу	Регіони
$2,000 \leq R_j < 3,000$	Дуже високий	-
$1,500 \leq R_j < 2,000$	Високий	Харківська, м. Київ
$1,000 \leq R_j < 1,500$	Середній	Запорізька, Полтавська
$0,500 \leq R_j < 1,000$	Низький	Івано-Франківська, Львівська, Донецька, Хмельницька, Сумська, Миколаївська, Луганська, Одеська, Дніпропетровська, Черкаська, Тернопільська, Херсонська, Закарпатська
$0,050 \leq R_j < 0,500$	Дуже низький	Житомирська, АРК, Кіровоградська, Вінницька, Київська, м. Севастополь, Чернівецька, Чернігівська, Волинська, Рівненська

Джерело: складено автором на основі здійснених розрахунків

З цих позицій важливим постає завдання щодо вибору стратегічних напрямів інноваційної спрямованості розвитку економіки України. В той же час, удосконалення її економічної системи на інноваційній основі має відбуватися з використанням кращого зарубіжного досвіду, адекватного сучасним викликам і проблемам розвитку вітчизняного політичного і соціально-економічного процесів. Одним із таких прикладів можна вважати інститут індустріальних парків, процес формування якого слід розглядати як великий проект. Зокрема, щодо розбудови ІІ пропонується розв'язати наступні основні завдання організаційного спрямування:

створити на базі регіональних наукових чи інноваційних центрів, регіональних центрів трансферу технологій *інфраструктуру ІІ* підприємств і організацій, що включає необхідні аналітичні, експертні, маркетингові, технологічні й сертифікаційні служби, апробувати й доопрацювати на етапі реалізації конкретних технологічних проектів основні процедури її функціонування;

створити *фонд технологій і технологічного устаткування* підприємств і організацій, що включає динамічно оновлюванні бази даних про значимі технології й технологічні потреби підприємств та організацій,

структуровані за напрямками діяльності; бази даних про потенційних партнерів для реалізації технологічних проектів;

для інформаційного супроводу усіх етапів діяльності ІІ підприємств і організацій створити *Інтернет-портал*, що відповідає сучасним вимогам і сприятливий формуванню середовища інформаційної взаємодії учасників трансферу технологій;

створити на підприємствах мережу інформаційних агентів трансферу, що забезпечують своєчасне формування технологічних пропозицій або запитів для організації виробництва нових виробів на незавантажених виробничих потужностях підприємств і організацій, розташованих на території регіону;

забезпечити ефективний пошук технологічних партнерів для підприємств і організацій, розташованих на території регіону, шляхом виходу на український і європейський технологічний ринок.

Зокрема, для створення фонду технологій і технологічного устаткування підприємств та організацій необхідно провести аналіз їх технологічної бази підприємств з оцінкою доцільності її використання шляхом визначення й ранжування всіх можливих аспектів застосування технологій і технологічного устаткування; попередньої оцінки ринків і складання переліку існуючих на ринку товарів-аналогів (технологій) з оцінкою їх технічних і техніко-економічних характеристик; здійснення порівняльного аналізу й вибору переважних напрямків комерціалізації, що забезпечують випуск конкурентоспроможної продукції.

Конкурентоспроможність України на міжнародному рівні складається з конкурентоспроможності її регіонів, що заснована на ефективності господарюючих суб'єктів, які діють на їхніх територіях. Зношування основних фондів існуючих промислових підприємств, нестача у них оборотних коштів і обмежена можливість залучення інвестицій у модернізацію діючого устаткування й впровадження нової інноваційної продукції створюють загрозу для збереження й підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки. Звідси - місія індустріального парку (ІІ) - слугувати провідником та інструментом реалізації стійкого економічного розвитку регіону й його коопераційних зв'язків через використання сучасних технологій і сучасного бізнес-інструментарію, забезпечувати широку доступність і ефективне використання всього різноманіття сучасних технологій, експертних знань, необхідних для розвитку регіональної економіки, удосконалювання системи державного управління.

Основна маса напрямків діяльності ІІ передбачає розвиток функцій і сервісів у вигляді конкретних бізнесів, проектів і систем заходів, до яких, насамперед, відносяться: 1) інноваційна й інвестиційна діяльність, пов'язана з підтримкою перспективних проектів у регіоні, підвищенням його техніко-економічного рівня, сприянням розвитку малого й середнього галузевого бізнесу, реалізацією конкретних інвестиційних, екологічних і соціальних проектів та програм; 2) інформаційно-аналітична й консалтингова діяльність, що має на меті надання високоякісних експертних знань і послуг для створюваного регіонального середовища ведення бізнесу.

Індустріальні парки дозволять як створити нові крапки зростання промисловості, так і сприяти модернізації створених у радянський час великих промзон у містах. Наприклад, тільки в хімічній галузі можливе створення великих промислових парків, які, працюючи на виробленій в Україні сировині, дозволять істотно збільшити додану вартість експорту й знизити високу залежність країни від імпорту полімерів, складних хімічних продуктів і виробів із пластика.

Важливими результатами діяльності промислових підприємств в рамках ІІ є: інтеграція постачальників сучасних технологій і устаткування, створення нових робочих місць із високим рівнем оплати праці, формування іміджу окремих агломерацій як регіону з високотехнологічною економікою; відродження промислового виробництва на новій організаційній і технологічній основі з використанням ресурсу придатних для цього промзон; наближення переробку (особливо первинної) с/г продукції до місця виробництва, сприяння виникненню нових переробних виробництв, підвищенню якості кінцевої продукції при зниженні її собівартості; підтримка виробництва з високим рівнем доданої вартості (інжиніринг, приладобудування, машинобудування, науково-освітні й професійні послуги); максимальне наближення технологічних розробок до потреб промислових підприємств на рівні регіонів/міст, залучення наукового потенціалу.

Ключове завдання створення сучасного ІІ полягає у *виробленні селективної інноваційно-інвестиційної стратегії*, яка повинна знайти відображення в національних і регіональних інноваційних та інвестиційних програмах і великих проектах, розрахованих на тривалий період. Такі проекти, як правило, охоплюють усі стадії технологічного циклу. Подібна стратегія буде сприяти відбору пріоритетних виробництв, де концентрація ресурсів здатна в порівняно короткий строк забезпечити створення ІІ При цьому держава повинна визначати лише стратегічні напрямки й міжрегіональні проекти, але не субсидіювати конкретні підприємства,

особливо з врахуванням того, що багато хто з них дотепер базуються на відсталих технологіях і не можуть виробляти конкурентоспроможну продукцію в умовах зростаючого імпорту. Вибір пріоритетних напрямків розвитку ІІ необхідно здійснювати з врахуванням не тільки конкурентних переваг і проблем розвитку конкретного регіону, але й глобальних тенденцій зміни технологічних укладів. Результати цього вибору повинні ставати об'єктом широкого обговорення й виноситися на затвердження в законодавчих органах влади.

У контексті створення ІІ обов'язково необхідно проаналізувати забезпеченість найбільш привабливих продуктових напрямків таким специфічним ресурсом, як кваліфікована робоча сила, а саме – випускники профільних технічних (технологічних) університетів. Обов'язковою процедурою вбачається при визначенні пріоритетів розвитку ІІ оцінити потенційну інтелектуальну складову у кінцевому продукті й глибину переробки (тобто, задається вектор від простих переділів з мінімальним рівнем інтелектуальної складової – до більш високих переділів з рівнем інтелектуальної складової, що підвищується). З огляду на серйозний потенціал науково-освітнього співтовариства для формування економіки, заснованої на знаннях, ІІ повинні розглядати його в якості одного із рушійних сил своєї успішної реалізації й розвитку. Більшість нових технологій освоюється саме малим і середнім бізнесом на базі науково-дослідних і освітніх установ, а потім впроваджується в реальний сектор економіки.

Основним завданням регіональної політики має бути забезпечення концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках, створення умов для міжрегіональної кооперації і стратегічного партнерства влади, бізнесу і суспільних інститутів у рамках інноваційної моделі розвитку. Необхідно сформувати нові - інноваційні - технології управління розвитком територій, що працюють на підвищення конкурентоспроможності українських регіонів і країни в цілому. У цьому контексті важливим завданням є формування команди інноваційних менеджерів, організаційні здібності яких повинні бути спрямовані на забезпечення створення необхідної загальної та технологічної інфраструктури на майданчику для здійснення техніко-впроваджувальної й промислово-виробничої діяльності, відповідальність за вироблення й реалізацію єдиної стратегії інноваційного розвитку ІІ.

Підтримка сформованих ІІ не обов'язково повинна бути фінансовою: найчастіше на практиці не вистачає довіри і комунікацій як між компаніями, так і з владою. Розробляти стратегію повинна сама ж регіональна влада за участю фахівця — стратегічного консультанта і з

урахуванням досвіду інших країн. Головна відмінність ІІІ полягає в тому, що він максимально враховує ринковий механізм і тому може бути ефективним тільки коли створюється з ініціативи знизу, коли самі підприємства для підвищення своєї конкурентоспроможності приходять до необхідності працювати в умовах ІІІ. Зусилля влади повинні бути спрямовані не на підтримку окремих підприємств і галузей, а на розвиток взаємовідносин: між постачальниками і споживачами, між кінцевими споживачами і виробниками, між самими виробниками й урядовими інститутами і т.інше.

Ще один важливий напрям - формування інститутів і ефективна організація бізнес-середовища для розвитку ІІІ та забезпечення високого рівня їхньої конкурентоспроможності. Даний напрямок передбачає формування ефективного середовища для діяльності учасників регіональних ІІІ. Повинні бути розроблені інструменти щодо формування й тривалої підтримки особливої творчої атмосфери конкуренції й партнерства між учасниками ІІІ. При цьому, у питаннях регламенту діяльності корпоративних структур мова йде не просто про систему договорів, але й про активне заохочення інноваційного розвитку й модернізації усередині компаній регіонального ІІІ, заохочення їх до розвитку креативності навіть в умовах, коли зовнішні стимули до цього в них не виникають (високі світові ціни й ін.). Завданням державної влади регіональних суб'єктів господарювання України є створення умов, у яких учасники ІІІ повинні конкурувати за кадри, ліцензії, квоти, використовуючи для цього весь спектр інструментів, аж до самих активних. Серед необхідних заходів досягнення поставленого завдання можна виділити наступні:

формування регіональних планів дій щодо розвитку державно-приватного партнерства;

створення конкурентоспроможного у порівнянні з іншими регіонами податкового режиму, розвиток регіональної системи пільг і преференцій для компаній-резидентів ІІІ;

розвиток регіонального брендинга;

розвиток промислового дизайну;

сприяння активізації інноваційного процесу на підприємствах, включаючи розвиток механізмів і практики «технологічного аудита», субсидування частини витрат підприємств щодо створення промислових зразків, реєстрації й правовій охороні за кордоном винаходів та інших результатів інтелектуальної діяльності, що охороняються законом;

створення учбово-методичних матеріалів, нових форм навчання й організації навчального процесу для підготовки по основних напрямках

реалізації політики ІІ. Їхньою метою є створення широкомасштабної, єдиної за своїми принципах системи передачі знань, умінь і навичок, необхідних для досягнення цілей такої політики. Ця система дозволить у першочерговому порядку підготувати організаторів, експертів та інших учасників проектів по розвитку ІІ;

надання інформаційної підтримки в просуванні брэнда ІІ, спрямованої на залучення іноземних інвестицій, сприяння експорту вироблених на території ІІ товарів і послуг та ін.

Загалом, пакет пропозицій щодо стимулювання створення й розвитку індустриальних парків, приватних індустриальних парків у напрямі реалізації інноваційних можливостей можна розподілити на чотири групи: це заходи державного рівня, заходи регіонального рівня; заходи, пов'язані з діяльністю заснованої асоціації, і заходи, пов'язані з інститутами розвитку.

Розвиток країни вимагає створення конкурентоспроможних умов і відповідної інфраструктури, при цьому держава для розвитку підприємств, спрямованих на високотехнологічну продукцію, зобов'язана забезпечити:

- стимулююче оподатковування й пільгові умови підприємствам, що займаються високими технологіями;
- систему стимулів для інвестицій в економіку знань, створення механізму капіталовкладень в галузі з найбільшими ризиками;
- захист малого бізнесу в економіці;
- гарантоване фінансування фундаментальних досліджень;
- необхідні умови для розвитку суспільної освіти й інформаційної діяльності;
- систему заохочення осіб, які вносять вклад у створення нововведень, за допомогою цільового виділення коштів;
- систему законоположень, що сприяють захисту авторських прав і поширенню нових знань.

Ключова проблема в цей час - несприйнятливості бізнесу до інновацій, низький пріоритет інноваційної діяльності в стратегіях компаній. Така ситуація призводить до того, що сектор генерації знань і створена інноваційна інфраструктура фактично працюють «в пусту», або в інтересах закордонних компаній, що комерціалізують українські розробки. Без підвищення сприйнятливості економіки до інновацій інвестиції в інші ланки інноваційної системи будуть характеризуватися низькою віддачею.

Це завдання повинна бути вирішена через: підвищення інвестиційної привабливості перспективних високотехнологічних секторів економіки, пріоритети розвитку яких повинні бути визначені урядом країни;

сприяння перетіканню капіталу й залученню найбільш кваліфікованих кадрів у ці сектори, шляхом реалізації комплексу заходів податкового, тарифного й іншого типів державного регулювання, різних типів фінансової підтримки; розвиток конкуренції в секторах економіки, стимулювання інноваційної поведінки компаній з державною участю й природними монополіями, у тому числі шляхом підвищення якості корпоративного управління, формування вимог щодо інноваційності їхніх інвестиційних програм, поліпшення якості зовнішньої експертизи таких програм; усунення в системі державного регулювання (включаючи технічне регулювання, митне й податкове регулювання й т.і.) бар'єрів, що перешкоджають нарощуванню інноваційної активності;

випереджальне нарощування видатків на співфінансування інноваційних проектів приватних компаній (у тому числі через реалізацію проекту підтримки кооперації бізнесу й національних дослідницьких університетів), через вибудовування роботи з державними компаніями у напрямі розробки й реалізації ними програм інноваційного розвитку;

формування механізмів державно-приватного партнерства, що забезпечують взаємодію держави й бізнесу у виробленні пріоритетів і фінансуванні НДДКР, включаючи інституціалізацію процедур Форсайта й формування ефективно діючих технологічних платформ.

При упровадженні індустріальних парків ключовими моментами при розробці інноваційних стратегій високотехнологічними компаніями, що входять до їхнього складу, повинно бути: вибудовування центрів компетенцій усередині компаній ІІІ; забезпечення максимальної стандартизації компонентів виробленої продукції; формування максимально уніфікованих продуктових лінійок; подолання внутрішньокорпоративної конкуренції продуктів; посилення функцій проектного менеджменту; забезпечення персональної відповідальності менеджменту підприємств за реалізацію проектів.

Висновки. Розбудова мережі ІІІ в Україні може бути стратегічним напрямом модернізації промисловості («відновлення, ліквідація відсталості»), виходом на сучасний, порівнянний з передовими країнами рівень розвитку. Мова йде, по-перше, про освоєння виробництва продукції сучасного технологічного рівня в масштабах, що дозволяють підприємствам зайняти гідні позиції на світових ринках. По-друге, це відновлення виробничого апарату, заміна застарілого обладнання й технологій на сучасні, більш продуктивні. Впровадження запропонованих методологічних підходів до розбудови індустріальних парків сприятиме значним змінам у розподілі праці, що базується на інноваціях. В кінцевому підсумку, ІІІ

будуть сприяти розвитку інноваційного підприємництва в регіонах з високою концентрацією інтелектуального, промислового, науково-технологічного та інформаційного потенціалів.

Питання щодо розбудови індустріального парку на певній території є стратегічним для регіональної влади, тому необхідно розробити стратегії розвитку регіонів, виділяючи ті сектори економіки, у яких формування ІП можливо або уже відбулося. На розв'язання зазначеного питання будуть спрямовані подальші дослідження.

Література

1. Глаз К. Створення індустріальних парків в Україні: проблеми, перспективи, законодавчі ініціативи.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://ukrstrategy.com/uk/analitika/item/49-sodzanie-ipp.html>

2. Попов В.П., Киселиця І.М. Індустріальний парк – новий формат розвитку промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[://www.ipch.com.ua/ru/component/content/article/103.html](http://www.ipch.com.ua/ru/component/content/article/103.html).

Abstract

Fedulova L.I.

Directions of development of industrial parks in relation to realization of innovative potential of regions of Ukraine

In the article some methodological bases are exposed in relation to establishment of directions of development of industrial parks in the context of realization of innovative potential of regions of Ukraine. Certain and grounded basic tasks of organizational direction in part of development of industrial park. The role of regional power is specified in bringing in of innovative potential of territories to activity of industrial parks.